UDK 81'362
Tom Priestly
Univerza v Alberti

VANDALI, VENETI, VINDIŠARJI
(Pasti amaterske historične lingvistike)[1]

Opisana in ponazorjena so načela in postopki primerjalne metode zgodovinske rekonstrukcije, nato pa se preizkušajo na treh opisih: Topolovškovem, ki se ukvarja z odnosom med baskovščino in slovenščino, Jezovem, ki obravnava odnos med skandinavščino in slovenščino, ter Borovem, ki obravnava odnos med venetščino in slovenščino. Pokaže se, da nobeden od teh opisov ne ustreza načelom primerjalne metode. Borovo delo, ki je glavni predmet obravnave, je ocenjeno kot izjemno nezanesljivo.

The principles and methodology of the "Comparative Method" of historical reconstruction are set out and exemplified, and then applied to three descriptions: Topolovšek's, of the interrelationship of Basque and Slovene; Jeza's, of the interrelationship of Scandinavian to Slovene; and Bor's, of the interrelationship of the language of the Veneti to Slovene. It is shown that none of these descriptions adheres the principles of the C. M. Bor's work – the chief subject of the article – is assessed as being extremely unreliable.

Ključne besede: zgodovinska rekonstrukcija, fonologija, morfologija, primerjalna metoda

Kej words: historical reconstruction, phonology, morphology, comparative method

1 Uvod: Ljudska lingvistika

Pred dvajsetimi leti je Dwight Bolinger, ko je razpravljal o delu amaterskih slovničarjev v ZDA, zarisal nenavadno podobnost med jezikoslovjem in medicino. Povprečen človek, je zapisal (1980: 1),

> [j]e v dvomih glede zdravja. Če je predznake bolezni mogoče zatreti s tableto, obkladkom, praškom, sirupom, se zateče k lastni polici z zdravili. Za nasvet bo [...] prosil šušmarja [ali] si dal zravnati hrbtenico kiropraktiku [...]. Ko pa [...] ga prizadene zares, naj bo to tumor, žolčni kamni, srčni napad, vnetje slepiča, ga nič ne more ustaviti na poti k najbližjemu poklicnemu zdravniku s pravo medicinsko izobrazbo. V jeziku ni poklicnih izobražencev z diplomo, toda gozdovi so polni babic, zeliščarjev, izpiralcev črevesja, ranocelnikov in čarodejev za vse mogoče, od katerih so mnogi neznansko nevedni, drugi pa prava zakladnica praktičnega znanja [...]. [...] Tu in tam je njihov nasvet dober, pravilen, včasih brez vrednosti, pa vendar iskan, kajti nihče ne ve, kam naj se sicer obrne.

To navajam tako natančno zato, ker podobnost v celoti velja za moj predmet, historično lingvistiko. Tudi tu – četudi redkeje kot na področju deskriptivne lingvistike – se ljudje zadovoljijo z uslugami amaterjev. Vendar je v nečem le drugače:

[1] Daljša verzija razprave »Venetska teorija«, referat na konferenci Association for the Advancement for Slavic Studies v Denverju, 12. novembra 2000.

čeprav poklicni izobraženci te vrste seveda obstajajo, namreč učenjaki, ki se vse življenje ukvarjajo z rekonstrukcijo zgodovine jezika, vendar navadni, povprečni ljudje večinoma sploh ne vedo, da v resnici obstajajo, in zato tudi ničesar ne vedo o njihovih metodah; tako torej amaterji lahko postanejo zelo popularni. Kakor v Bolingerjevi analogiji je res, da je »včasih njihovo mnenje pravilno, včasih pa je brez vrednosti«.[2] Če primerjamo z analogijo, vidimo, da so nekatera ljudska zdravila nesmisel: v nekaterih delih Britanije je, na primer, najlonska nogavica, prepojena z gosjo mastjo, ki so jo ljudje nosili ovito okrog vratu, še nedavno tega veljala za zdravilo proti navadnemu prehladu. Tako so bili tudi nekateri poskusi za rekonstrukcijo zgodovine jezika brez vsake vrednosti. Po drugi strani pa se je ljudsko zdravljenje pogosto izkazalo za zelo uspešno: žvečenje vrbovih listov, na primer, je bilo ljudsko zdravilo, ki je slonelo na dejstvu, da ti listi vsebujejo salicilno kislino. Tudi ljubitelji historične lingvistike[3] utegnejo kdaj imeti prav; marsikaj od tistega, kar so zapisali srednjeveški slovanski kronisti, na primer o zgodovinskih povezavah in sorodnostih slovanskih jezikov, je bilo čisto blizu resnice, glej spodaj.

Glavni predmet moje razprave je dobro znani poskus v amaterski historični lingvistiki oziroma etimologiji: diahronično-lingvistični deli razprav Jožka Šavlija, Ivana Tomažiča in pokojnega Mateja Bora o »venetski teoriji«, njihovi popularni hipotezi, da so bili Veneti, ki so zapustili v prostoru, danes imenovanem Severna Italija, napise iz časa 600–450 pr. n. št., »protoslovansko ljudstvo« (Šavli, Bor in Tomažič, odslej ŠBT 1996: 1). Vendar pa najprej razpravljam o metodoloških pogojih za historično lingvistiko in svojo razlago ponazarjam s primeri ob razpravljanju o treh drugih poskusih historične rekonstrukcije.

---

[2] Odkrit primer dela neprofesionalnega opisnega lingvista, čigar »nasvet« meji na nekaj, kar je »brez vrednosti«, je Carcasova Slovenska slovnica (1994), glej mojo kritično oceno (1994). Primer nečesa, kar ni samo brez vrednosti, ampak z vzgojnega vidika celo potencialno nevarno, je poskus Kazandžieva (1943), da bi prikazal bolgarščino kot »više razvito«, kakor so francoski, nemški, angleški, italijanski in ruski jezik. To je delo, ki je lahko pomirilo neizobraženi bolgarski narod, ki pa bi ga bili lahko tedaj izrabili in zanetili ogenj nacionalizma.

[3] Ni moj namen označiti amatersko historično lingvistiko za del tistega, kar Bugarski (1980) imenuje »ljudska lingvistika«, njegova definicija: »ljudski odzivi na jezik, to je razna verovanja, vrednotenja, zadržanja in sodbe oziroma mnenja, tradicionalno navezana na jezikovne skupine pri posameznih jezikih« – vse to izključuje tisto vrsto amaterskih rekonstrukcij, o katerih razpravljam jaz, kajti te niso »tradicionalne«. Vendar pa so v večini, če že ne v vseh drugih pogledih, različne manifestacije izražanja, o katerem piše Bugarski, identične tistemu, o čemer razpravljam tudi sam; prim. njegovo pripombo: »Po svojem učinku so lahko vse: od čisto neškodljivega pa do resnično nevarnega« (1980: 383).

[4] ŠBT je prevod knjige Šavli, Bor in Tomažič,1989, in (četudi to ni navedeno na sprednji strani) nekaj poznejših dodatkov, očitno Tomažičevih. Nemškemu izvirniku (Šavli in Bor, 1988) in njegovemu slovenskemu prevodu so sledila dela Tomažiča, 1990, Šavlija, Bora in Tomažiča, 1991, pa še Tomažiča, 1995. Moje opombe, razen če je drugače označeno, se nanašajo samo na ŠBT, 171–420 (pisal Matej Bor), in 474–481, 493–500 (pisal Ivan Tomažič). Angleški prevod se v nekaterih pogledih razlikuje od slovenskega izvirnika. Ne prizadevam si odkriti izvora takih razlik. V primerih, ki so pomembni za moje logično dokazovanje, primerjam prevod s slovenskim izvirnikom, in če se prevod razlikuje od izvirnika, to tudi omenjam (glej, na primer, opombe spodaj pri številkah 28, 29, 30, 36, 37); opomnil sem na več primerov površnosti in neumestnosti v prevodu.

Moje razpravljanje o »venetski teoriji« sloni na njeni zadnji verziji, ŠBT, to je na angleškem prevodu zgodnjih nemških in slovenskih verzij.[4] Da bi teorijo prikazal kolikor mogoče objektivno, česar sem se lotil v odgovor na Tomažičevo prošnjo, sem si pridržal branje vseh objavljenih kritik teorije, dokler nisem napisal tega teksta[5] – razen Lenčkove ocene (1990), ki sem jo bral pred desetimi leti. Njegova ocena zadeva Borov prispevek k teoriji, kot je bila najprej objavljena v nemščini in slovenščini. Svojo analizo sem dopolnil, ko se nisem več natančno spominjal Lenčkove ocene in še preden sem jo ponovno prebral. Najina dokončna sklepa primerjam v poglavju 7 spodaj.

Ne razpravljam o zgodovinskih ali arheoloških vidikih teorije. Vzdržujem se pripomb k njenim onomastičnim podrobnostim[6] in ne razpravljam o njenih grafoloških vidikih, interpretaciji venetskih napisov, ker ti niti niso moje področje. Tudi če nestrokovnjaku tolmačenje pomenov teh napisov zveni dokaj tuje,[7] sam vendarle svoje pripombe opiram na predpostavko, da so Borove semantične razlage in fonološke transkripcije venetščine pravilne, razen v razdelku 5.5.6.[8] Opuščam tudi razpravljanje o širjenju teorije o Venetih, ki vključuje etruščino, bretonščino, sanskrt in druge jezike, razen kolikor moram reči, da so, ko uporabljajo isto metodologijo, ki je opisana v razdelkih 5.2, 5.3 in 5.5 spodaj, videti prav toliko uspešni ali neuspešni kakor tam opisana dela. Dalje, in to je zelo pomembno, se vzdržujem razpravljanja o enačenju v naslovu ŠBT, da so bili Veneti »zgodnji predniki Slovencev«, ne glede na naslednjo pripombo: če je Borova teorija pravilna, potem je bila venetščina praslovanščina; toda to ne pomeni, da so bili tisti, ki so ta jezik govorili, predniki Slovencev, kakor tudi tisti, ki so govorili pozno latinščino, niso bili predniki vseh tistih, katerih prvi jezik je danes španščina, kot na primer prebivalcev večine južnoameriških dežel; in tudi niso bili – če se omejimo na Evropo in na čase pred moderno dobo – tisti, ki so govorili pozno latinščino, predniki vseh tistih, katerih prvi jezik je bila francoščina v govorici 11. stoletja n. št., kakor na primer čisto germanskih normanskih napadalcev, osvajalcev Anglije. Ukvarjam se torej samo z lingvističnimi sorodnostmi, ne pa z »narodnostnimi«.

[5] Viri za te ocene so pri Štihu (1997: 38).

[6] Vendar glej opombo 44.

[7] Mnogi zares zvenijo skrajno plehko in se mi zato zdijo malo verjetni: »KOI COTA AME TI KOSTOLER = Kdor čota, ome ti kostenico / Kdor šepa, odžene revmatizem« (ŠBT: 300), »PUPTNEI JEGO RACO JEKUPETARIS = Popotniku njega raco za na pot« (ŠBT: 252). Seveda so taki primeri lahko tipološko sprejemljivi – to se pravi, lahko so tudi v drugih jezikih nedvomni predzgodovinski napisi s podobnimi sporočili – in vesel bi bil, če bi vedel, da je res tako.

[8] Pri svojih pripombah se torej opiram na domnevo, da je Borovo razumevanje abecede (ki je drugačno kot pri drugih) pravilno in da je njegova rekonstrukcija besednih meja pravilna.

2 Nekaj »predzgodovinskih« primerov

2.1 Splošno

Ves srednji vek so bila različna mnenja o Slovanih in njihovih jezikih dokaj pogosta; nekatera so bila kar zelo skladna s tistim, kar vemo dandanes; druga so bila, preprosto rečeno, nesmiselna. Kot primer prvega omenimo, da je po ustnem izročilu praoče Slovanov imel tri sinove in da je bil vsak od njih prednik posebne podskupine slovanskih plemen; dejstvo, da so imena, dana tem trem spoštovanja vrednim možem (»Čeh, Leh, Rus«), docela prezrla Južne Slovane,[9] ne zanika dejstva, da trismerne delitve Slovanov niso izpodbijali izza, da tako rečem, »predzgodovinskih« časov, to je časov, preden sta Dobrovsky in Vostokov začela z resnim preučevanjem historične slovanske lingvistike; za druge primere glej Priestly 1986.

Nešteto pa je primerov bolj »neresnih« mnenj; nekaj malega jih navajam tukaj. Poljski zgodovinar Warszewski je iskal izvor Slovanov pri Sarmatih; hrvaški zgodovinarji so bili bolj mnenja, da so slovanski narodi skandinavskega izvora (Brtan 1939: 55). To ni nič preveč nenavadno: tudi če se nam danes zdijo čudaške, so take teorije v sebi vendarle zadržale zrno možnosti. Nasprotno pa se nam teorija, da sta Adam in Eva v raju govorila slovansko in da od tod izhajata tako grščina kot latinščina, teorija, ki sta jo razlagala Wojciech Debolecki in Andrija Kačić-Miošić (Brtan 1939: 79), danes zdi docela nesmiselna.[10]

Prav v naših časih pa amaterji spet oživljajo to tradicijo. Ukrajinski pisatelj Ivan Bilyk je svojemu romanu *Meč Areja* dodal dolg pripis, v katerem pojasnjuje, zakaj so po njegovem mnenju Ukrajinci potomci Hunov (1972: 403–437). Zanimivo je, da vidi povezave in sorodnosti tudi med Slovani in Burgundci, prav tako med Slovani in Vandali; to zadnje natančno pojasnjujem v odstavku tu spodaj. Svoje trditve podpira še z nekaterimi etimologijami; tudi te so obdelane spodaj.

2.2 Slovani in Vandali

Že poljska zgodovina *Miersuae Chronicon* iz poznega 13. stoletja navaja, da so Slovani potomci nekega prednika po imenu *Vandal* (Jagić 1910: 5), in skozi vsa naslednja leta se ohranja mnenje o vandalsko-slovanskem sorodstvu, na primer: v zgodovini Saške iz 15. stoletja, *Saxonia, De Saxonicae gentis vetusta origine*, ki jo je napisal Albert Krainz z univerze v Rostocku (Borst 1960: 1057), v knjigi Bielskega *Kronika polska* iz leta 1555 in v zgodovinah mnogih drugih avtorjev (Brtan 1939: 55); v naslovih treh knjig iz 17. stoletja o lužiškosrbskem jeziku: Georgius Ludovici, *Rudimenta grammaticae Sorabico-Vandalicae idiomatis Budissinatis,* iz leta 1673; Jacobus Ticinus, *Principiae linguae Wenedicae, quam aliqui Wandalicam vocant*, iz leta 1679; in Zacharias Bierling, *Didascalia seu Orthographia Vandalica. Das ist*

[9] Glej v Brtanu (1939: 61).

[10] Zelo podobne teorije so predlagali drugi evropski raziskovalci; glej pri Calvetu (1974: 17–20) glede francoskih, italijanskih in nemških poskusov.

Wendische Schreib- und Leselehr, iz leta 1689 (Olesch 1981: vii-viii); v knjižici *Alt--Wenthen oder Ungarn Ordnungs-Büchlein*, iz 17. stoletja, ki opisuje avstrijsko romanje v Aachen in v kateri so citati »in der wandalischen Sprach« (Luschin von Ebengreuth 1887: 92); in v 18. stoletju Rus Trediakovskij (Smirdin 1849: 372): »*И* по истине именуются Славяне то Вандалы; то Далматы; то Сербы; то Болгары; то Расци; то Горваты; то Чехи; то Ляхи; то Мосхи и Россы.«[11] Ob modernih asociacijah besede Vandal lahko rečemo, da se nam ta asociacija zdi nekoliko nerodna; toda tradicija se je obdržala. In zdi se, da je bilo edini temelj za to tradicijo ujemanje konzonantov (v, n, d) v besedi *Vandal* in v normalni nemški besedi za »Slovan«, to je *Wend*. Zamenjavanje besed *Wend* in *Vandal* je imelo za posledico celo nesmiselno in smešno istovetenje Vandalov, ki so se polastili Severne Afrike, z Vendi v baročni operi Christiana Heinricha Postela »Genserich, König der afrikanischen Wenden, Rom und Karthagens Überwinder« (Angyal 1972: 269). Fonetično istovetenje je bilo v bistvu strogo lingvistični argument; lingvistično področje etimologije pa je naslednje, kar je treba obravnavati. Za najnovejši poskus, kako povezati Slovane z Vandali, a ne na podlagi etnonimov, glej 5.3 spodaj.

3 Lingvistični temelji

Sovpad podobnih glasov, ki se pojavljajo v različnih besedah že od antike dalje, rojeva ogromno število domnev.[12] Če so bile glasovno podobne besede, nahajajoče se v različnih jezikih, tudi pomensko podobne, potem so nastale bolj ali manj razumne domneve o njihovem medsebojnem odnosu;[13] toda prišlo je tudi do umišljenih, prav fantastičnih domnev, ko je bila pomenska vez le prav rahla ali pa je niti ni bilo. Na primer: zapišemo lahko dodatno opombo k razlagi Trediakovskega, da so Slovane (kakor je mislil) imenovali »Vandali«, opombo k navedenemu odlomku, kjer piše takole:

> Сии называются инако у Историков и Венеди, а сокращенно Венди и Винди: но обое сие название одну силу значит, тоесть народ недовольствующийся одним местом, но всегда далее и далее разсеивающийся. Вандал, есть человек удаляющийся вон с занято прежде места; а Венд идущий вон из прежнягож: ибо речь ВОН, по-Славенски говорится и ВАН, и ВЫН, и ВЕН.[14]

[11] »In res se Slovani posamično imenujejo Vandali, Dalmatinci, Srbi, Bolgari, Raščani, Hrvati, Čehi, Poljaki, Moskovčani in Rosi.«

[12] »На этом уровне этимологического толкования названий мест, стран и народов по внешнему созвучию оставалась средневековая историография … в течение многих столетий.« [Srednjeveška historiografija je vrsto stoletij ostala na tej ravni *etimološke* razlage krajevnih imen, imen dežel in narodov po *zunanji glasovni skladnosti*.] (Jagič 1910: 7)

[13] Tako Trediakovskij pravilno označuje ustreznice med »tevtonskimi« in »slovanskimi« besedami, na primer: *Esel, osel; Essig, ocet; Gans, hus'; Gast, host'* in še 18 drugih parov (Smirdin 1849: 371).

[14] »Te ljudi zgodovinarji navadno imenujejo *Venedi*, v skrajšani obliki *Vendi* ali *Vindi*; toda obe tidve imeni imata isti pomen, in sicer: ljudstvo, ki ni zadovoljno z eno lokacijo, ampak se nenehno seli vse dalje. *Vandal* je človek, ki se seli naprej z mesta, na katerem se je poprej naselil; *Vend* pa zapušča prejšnji kraj: za besedo VON se v slovanskem jeziku uporabljajo tudi VAN, VYN IN VEN.«

Ni težko najti podobno neresnih etimologij pri drugih učenjakih. Tako je Boguchwal (v 13. stoletju) razlagal ime *Dalmatia*, češ da je slovansko, iz **dala mati* (Jagić 1910: 6). Debolecki je podkrepil svojo teorijo, da sta Adam in Eva govorila slovansko, z etimologijami kot *Babylon* < * *bab'je lono* in *Amazon* < *same žony* (Brtan 1939: 79). Končno je Korošec Thomas Jaritz našel sledi slovanskih narodov od Kašmira do doline reke Mozele v severozahodni Nemčiji in svoje zamisli zasnoval na skrajno ponarejenih jezikovnih domislicah; tako razlaga Kašmir kot slovansko »pokaži mir« (/kaž mir/) in ime mesta Trier ali Trèves kot 'drevesna vas' (/drev ves/). Celo etnonim »Deutsche« razlaga iz slovanskega »/daite še/« (1853: 6, 9, 23).

Drug zanimiv primer nudijo teorije o Hrvatih, ki so jih ob različnih časih – in navadno samo zaradi podobnosti med etnonimi – povezovali s predzgodovinskimi germanskimi, iranskimi in grškimi narodi (prim. *hrvat-* z imenom, ki so ga germanski Bastarnae dali Karpatom, to je *Harfada*; z iranskim *haurvata* in z grškim *khorobatéo*; podatki pri Pantelić 1997: 20–26). Niti Slovenci niso bili izvzeti: Marko Pohlin je na primer ime *Sklavoni* izvajal iz **saklavoni*, to pa spet iz **za-kla-* »zaklati«; to etimologijo je zagovarjal tudi s tem, da je imeni *Moravi* in *Bojemi* izvajal enako iz bojevitost izražajočih korenov **mor-* oziroma **boj-* (Brtan 1939: 130–131).[15]

Táko na domnevah osnovano etimologiziranje pa, na žalost, ni prenehalo, ko se je v 19. stoletju razvil racionalen in logičen pristop k historični lingvistični rekonstrukciji. Ukrajinec Ivan Bilyk, že omenjen zgoraj, razlaga svoje etnične povezave na prav isti način, ki ga zavračam: tako na primer soglaša s svojimi srednjeveškimi predniki, češ da so si bili Vandali in Slovani sorodni, ker, tako piše: »вени, вінули, вендлі, воні, венділи – одне сінонімічне гніздо;[16] tako tudi pri naslednjih povezavah: (1) gotski *svithiod* »Slavia« < **suava thiuda*; (2) **suava* <->[17] *svivi*, to pa spet > *Svevi* (narodnostna skupina, ki se omenja v Skandinaviji) in <-> **scuavi*, to <-> **scuifi*, kar naj ne bi bilo samo <-> *skify* »Skiti«, ampak tudi <-> *Scots*, in (3) zadnje <-> *skoloti* (to je najti pri Herodotu), to pa, po odpadu vzglasnega s-, > *Celts*. Drugače rečeno, *svithiod* <-> *kelt*. Upravičeno lahko rečem, da je lahko, če so te etimologije sprejemljive, potem prav vsak etnonim navsezadnje povezan s katerimkoli drugim. Seveda je, četudi bi bila katerakoli od teh hipotez po naključju pravilna, ta način dokazovanja med najšibkejšimi in treba ga je označiti kot nesprejemljivega, če ga ne podpira drug, samostojen dokaz.

[15] Več primerov je v Štihovi razpravi (1997), vključuje tudi Davorina Trstenjaka, njegovo vzporejanje imen Adam, Eva in Kajn z *ata, jeba* in *kujon.*

[16] »*Veni, Vinuli, Vendli, Voni, Vendili* – isto gnezdo sinonimov.«

[17] Znak <-> pomeni »je istega izvora kakor«.

4 Primerjalna metoda

4.1 Temeljna načela

19. stoletje je prineslo ogromen napredek v znanosti, ki se je zasluženo poimenovala lingvistična rekonstrukcija; res, mnoga njenih načel so bila začrtana v prejšnjih stoletjih na osnovi tistega, kar je bilo čisto jasno, ko so primerjali očitno sorodne jezike Evrope (Priestly 1986; Nichols 1996); v 19. stoletju je bilo toliko dognanega, da lahko govorimo o dveh nedvomnih posledicah teh dosežkov: prvič, četudi so historični lingvisti 20. stoletja lahko pojasnili številna drobna dejstva, večine temeljnih načel niso spreminjali; in drugič, danes med lingvisti dejansko ni nesoglasja o večini teh temeljnih načel – lahko se zgodi, da se ne strinjajo pri prisojanju relativne pomembnosti temu ali onemu načelu ali da pride do spora, ko gre za natančen pomen glede kakih drobnih vprašanj, toda to je tudi vse. Če sinhroni lingvisti niso istega mnenja o čemerkoli dejansko bistvenem, je ta soglasnost med diahronimi lingvisti pomembna in je ne moremo dovolj poudariti.[18] Biti strokovnjak v lingvistiki in izpodbijati veljavnost komparativne metode (KM) je enakovredno dejstvu, da je nekdo strokovnjak v geografiji in verjame, da je zemlja ploščata.

Osnovna načela, na katerih temelji primerjalna metoda lingvistične rekonstrukcije (KM),[19] so začrtana v Tabeli 1 (Thieme 1964; Hock 1991: 556–580; Priestly 1986; Nichols 1996). Razdelki (1 d), (2 c) in (3 d), komentirani, razloženi in opremljeni s primeri, sledijo spodaj.

4.2 Fonetični in slovnični dokazi

Razdelek (1 d) je pogosto prezrt, pri čemer se predlaga, da zadostno število fonetičnih dokazov lahko potrdi sorodnost:

> [u]jemanje glasov, »fonetične zakone«, enega od velikih dosežkov zrele indoevropske učenosti, so včasih priznavali kot prvi pogoj hevristike in začetnega, uvodnega raziskovanja (namreč, lingvistične sorodnosti) ... Tako so napadli Sapirja ... zaradi pomembnosti, ki jo je pripisoval slovničnemu dokazovanju sorodnosti, vendar je s takim ravnanjem samo sledil indoevropski tradiciji ... Slovarski dokazi keltske povezanosti z indoevropščino, na primer, so bili sumljivi, vse dokler ni analiza odkrila tudi sledi indoevropskih sklanjatev in spregatev (Hymes 1963: 87).

[18] Mimogrede pripominjam, da se ta soglasnost nanaša na relativno kratkodobne primerjave ob omejenem časovnem odmiku; ko gre za rekonstrukcije nazaj v čas pred praindoevropščino na primer, se lingvisti ne strinjajo glede metod in rezultatov (Pulgram 1995; Ross, Durie 1996: 9). Toda rekonstrukcije, s katerimi se sam ukvarjam v svoji razpravi, spadajo v vrsto relativno kratkodobnih.

[19] Kar tu opisujem, je normalni pomen izraza, če je omejen. Včasih ga razumejo čisto napačno in tudi napačno uporabljajo, glej Ross in Durie (1996: 4–6). Ross in Durie sama uporabljata ta izraz v manj omejenem smislu, kakor ga jaz; algoritem, prikazan v Tabeli 1, obsega prve tri stopnje njunega opisa, to se pravi: analizo in podroben opis vse fonološke zgodovine neke jezikovne družine.

Tabela 1: Temeljna načela komparativne metode

(1) Jezikovna sorodnost:
- (a) jeziki so sorodni,
- (b) ta sorodnost pogojuje skupni prajezik,
- (c) mogoče je, da so bile med skupnim prajezikom in sodobnimi medsebojno sorodnimi jeziki vmesne stopnje, to je, obstajajo razne stopnje sorodnosti,
- (d) sorodnost se v prvi vrsti kaže na podlagi slovničnega sorodstva, v drugi vrsti pa na podlagi etimološkega sorodstva.

(2) Slovnična sorodnost:
- (a) slovnične oblike v različnih jezikih so med seboj sorodne,
- (b) sistematična povezava med slovničnimi oblikami enega jezika in slovničnimi oblikami drugega jezika je bistvena sestavina dokaza o sorodnosti,
- (c) ta sistematična povezava pogojuje strukturalno paradigmatičnost, to je: v obeh jezikih pojavljanje istih slovničnih paradigem s specifičnimi etimološko sorodnimi oblikami.

(3) Etimološka sorodnost:
- (a) besede v različnih jezikih so med seboj sorodne (označene z izrazom: istoizvornice),
- (b) stopnja medsebojne sorodnosti med jeziki na neki način ustreza številu istoizvornic, ki jih lahko prikažemo na seznamu,
- (c) sistematični seznam istoizvornic je nujno potrebni del dokaza o medsebojni sorodnosti, nesistematični seznam pa to ne more biti, in istoizvornice morajo ustrezati druga drugi tako glasovno kakor pomensko,
- (d) fonetično:
  - i. skladnost med neidentičnimi glasovi v istem fonološkem okolju vključuje eno ali več glasovnih sprememb iz rekonstruiranih praoblik,
  - ii. vključene glasovne spremembe bi morale biti fiziološko in tipološko verjetne oziroma sprejemljive,
  - iii. skladnosti med glasovi bi morale biti prilagojene načelu komplementarnosti in kontrasta,
- (e) semantično:
  - i. skladnost med besedami različnih pomenov vključuje eno ali več semantičnih sprememb,
  - ii. vključene semantične spremembe bi morale biti tipološko verjetne oziroma sprejemljive,
  - iii. semantična podobnost je verjetna, kadar besede pripadajo 'osnovnemu besedišču',
- (f) ustreznice se pojavljajo vseskozi, izjeme od te rednosti pa je mogoče razložiti tako, da se tipološko naslonimo na že znane pojave, kakor so na primer:
  - i. besede, ki kažejo fonetični simbolizem in onomatopejo, utegnejo biti napačne, zmotne,
  - ii. besede, ki niso podedovane iz izvirnega jezika v normalnem razvoju, ampak so izposojene iz drugih jezikov ali dialektov, so lahko napačne, zmotne,
  - iii. besede so lahko napačne, zmotne pod vplivom 'slovnične analogije',
  - iv. nekatere glasovne spremembe se niso mogle razširiti čez celotno besedišče.

Kakor je nakazala Nichols (196: 45–48), je bil poudarek na prvenstvu slovničnega dokazovanja nakazan že v izjavi sira Williama Jonesa iz leta 1786, ponovno pa ga je potrdil vodilni indoevropski lingvist prve polovice 20. stoletja, Antoine Meillet, na primer: »Slovnične ustreznice so dokaz in samo te so resen, neizprosen dokaz (1958: 91). Sam sprejemam to kot dejstvo, da je res tako.

4.3 Strukturalna paradigmatika

Razdelek (2 c) zahteva, da imata oba jezika (če uporabimo terminologijo iz indoevropskih jezikov) podobne spregatve in sklanjatve s sorodnimi besedami in končnicami, ki igrajo identične vloge tako v prvih kot v drugih. Tako, na primer, ko vidimo, da imajo latinščina, grščina in sanskrt[20] istovrstne samostalniške sklanjatve s (kakor lahko prikažemo ločeno) sorodnimi končnicami za imenovalnik in tožilnik, glej Tabelo 2, lahko rečemo, da je podobnost tako velika in možnost, da imajo ti jeziki sistematično očitno sorodne končnice v teh funkcijah le po naključju, tako zelo majhna, da gre prav gotovo za sorodnost. Podobno je možnost, da bi angleščina in nemščina mogli le po naključju imeti isti sistem stopnjevanja za eno besedo, kot je razvidno iz Tabele 3, če jo ocenimo v številkah, 0,000000125, z besedami povedano, ena proti milijon (Nichols 1996: 50) – in to zanika superlativ *best* v obeh jezikih, naključno soobstajanje tega superlativa z drugima dvema postavkama pelje v astronomsko statistiko.

Tabela 2: Delne samostalniške paradigme v latinščini, grščini in sanskrtu

		m. sp.	ž. sp.	sr. sp.
Lat.	im.	- us	- a	- um
	tož.	- um	- am	- um
Gr.	im.	- os	- a	- on
	tož.	- on	- an	- on
Sskr.	im.	- as	- ā	- u
	tož.	- am	- am	- u

[20] Uporabljene okrajšave: bsk. = baskovščina; gr. = grščina; nem. = nemščina; ie. = indoevropščina; lat. = latinščina; lit. = litovščina; mak. = makedonščina; stcsl. = stara cerkvena slovanščina; pie. = praindoevropščina; psl. = praslovanščina; rus. = ruščina; skand. = skandinavščina; sln. = slovenščina; sskr. = sanskrt; ven. = venetščina.

Tabela 3: Dve stopnji stopnjevanja v angleščini in nemščini

Angl.	good	better
Nem.	gut	besser

4.4 Kontrast in komplementarnost

Razdelek (3 d) (iii) lahko ponazorimo s primeri, ki jih navajam. Če primerjamo rožansko in dolenjsko narečje v slovenščini, ob predpostavki, da sta bili ti dve narečji edini, ki sta kdaj obstajali, in da ni bilo nobenega dokaza o zgodnjih razvojnih stopnjah slovenskega jezika, najdemo, na primer, naslednje verjetne ustreznice (glej Tabelo 4).[21]

Tabela 4: Besedne ustreznice istega izvora v rožanskem in dolenjskem narečju

	Rož.	Dol.	Pomen
1.	qrawa	krava	‘krava’
2.	qaša	kaša	‘kaša’
3.	qura	kura	‘kokoš’
4.	roče	roke	‘roka’, im. mn.
5.	čebər	kebər	‘hrošč’
6.	čidat	kidat	‘lopatati’
7.	čriəwə	črevo	‘črevo’
8.	čaqat	čakat	‘čakati’
9.	čudən	čudən	‘čuden’
10.	qače	kače	‘kača’, im. mn.
11.	čewə	čelo	‘čelo’
12.	čihat	kihat	‘kihati’

Če pregledamo glasove /q/, /k/ in /č/, najdemo tri nize ustreznic (Tabela 5 spodaj) z (A) v sorodstvenih nizih ## 1, 2, 3; z (B) v nizih ## 4, 5, 6 in s (C) v preostalih nizih, ## 7, 8, 9, 10, 11, 12. Ti podatki s primeri ponazarjajo tako kontrast kot komplementarnost. Presojanje poteka takole:

- A in C sta v kontrastu: konzonanti stoje pred identičnimi drugimi konzonanti ali vokali (prim. ## 1 & 7, 2 & 8, 3 &9);
- B in C sta v kontrastu: konzonanti stoje pred identičnimi drugimi konzonanti ali vokali (prim. ## 4 & 10, 5 & 11, 6 & 12); toda
- A in B sta komplementarna, kajti B nastopa samo pred sprednjima vokaloma /e/ (## 4, 5) in /i/ (#6), A pa se nikoli ne pojavi pred tema vokaloma.

[21] Za jezični zapornik uporabljam znak »q« in poenostavljam fonologijo tako, da opuščam dolžino, naglas in višino glasu.

Tabela 5: Rožansko–gorenjske ustreznice

	Rož.	Dol.
A	q	k
B	č	k
C	č	č

- Kontrast med nizom A in nizom C pomeni, da morata (tako prvi kot drugi) izhajati iz različnega prafonema. Domnevamo, da niz A izhaja iz starejšega /k/ (med drugimi vzroki: zato, ker je /k/ bolj splošen kakor guturalna zapora in ker vemo, da v drugih jezikih guturalne zapore izhajajo iz /k/, nasprotno pa ni bilo nikjer opaženo). Ni težko uganiti, da niz C izhaja iz starejšega */Č/.
- Komplementarnost med nizoma A in B naznanja, da oba izhajata iz istega prafonema. Za A smo že domnevali, da je bil to */k/, kar ne pomeni nobene težave, kajti palatalizacija /k/ v /č/ je znana tudi v drugih jezikih. Zato smo mnenja, da je starejša slovenščina imela fonem /k/, ki je v rožanskem narečju prešel v /č/ pred vokaloma /i/ in /e/.

  Za drug primer kontrasta in komplementarnosti glej 5.4.

Ker popolna aplikacija KM vključuje ponavljanje, kar je tu s primeri prikazano za vse glasove dveh jezikov in za velik del njunega besedišča, je lahko razvideti, da je postopek, po katerem to aplikacijo uporabimo pri vseh sorodnih nizih v dveh jezikih, dolg in težaven. Vendar pa je uspešen; če ni uspešen v najvišji meri, je pa uspešen vsaj toliko – če obstajajo zadostni podatki –, da so njeni rezultati vselej splošno sprejemljivi. To res ni le stvar medsebojnega zaupanja med komparativisti, kajti dokazano je, da deluje: ob vsaj treh primerih je bila ta metoda uporabljena pri modernih jezikih, katerih po izvoru sorodni jezik je izpričan in pri katerih so rezultati uporabe te metode pomenili tesno približanje fonologiji tega prajezika.[22]

5 Štirje poskusi prikaza jezikovne sorodnosti

5.1 Uvod

V naslednjih štirih razdelkih soočam izbrane primere iz štirih poskusov dokazovanja genetske sorodnosti med jeziki. Da ne bi že vnaprej sodil o izidu, označujem vse primere za predlagane nize ustreznic kot »po izvoru sorodne«, ker so te besede (vsaj v očeh njihovih avtorjev) resnično sorodne. Ob sklepu, da ti poskusi v najboljšem primeru niso dokazani, je treba razumeti, da mnoge od istoizvornih v resnici po izvoru sploh niso sorodne.

[22] Hall (1950) z analizo romanskih jezikov (glej tudi Pulgram 1995); Southworth (1958) z analizo indijskih jezilov; Priestly (1972) z analizo južno-vzhodnoslovanskih jezikov.

5.2 Teorija, da sta baskovščina in slovanščina sorodni

Med mnogimi poskusi, da bi našli jezik, ki bi utegnil biti soroden z baskovščino, bom obdelal poskus, ki se ga je lotil Ivan Topolovšek leta 1894.[23] To je prvi del dva zvezka obsegajočega dozdevnega dokazovanja sorodnosti med baskovščino in slovanščino;[24] drugi del, ki naj bi bil opis baskovske slovnice, ni bil nikdar objavljen. Ker je slovnična sorodnost bistveni del dokaza o sorodnosti, ima ta praznina daljnosežen pomen. Omenjeni prvi del je skrajno skrbno izdelan seznam ujemanj med vsakim baskovskim fonemom in različnimi slovanskimi fonemi. Za dva taka značilna primera glej Tabelo 6.

Tabela 6: Primeri iz Topolovška (1894)

1. Seznam ustreznic z bask. »z«/s/ in slovanskim konzonantom
   - s: c 15+ zapata : copata; beruezu-rra : berco <* berueco (155-56)
   - s: z 36+ zori : zori; azaba <* abaza : zaveza (159-62)
   - s: d 12+ zor : dolg; erosi <* erozi : posoditi (166-67)
   - s: g 6 en-drez-era : doroga; jauzi : igra (167)
   - s: č 16+ zeden : červ; ezetu : močiti (175-76)
   - s: ž 20+ zapo : žaba; arazi : pod-ložen (182-84)

2. Seznam ustreznic z bask. »tz«/c/ in slovanskim konzonantom
   - c: c 22+ abatza : stu-pica; aitzi : lice (157-58)
   - c: z 8 matzus-ta : mozulj; tzaka <* kaza : s-kaza (162)
   - c: č 23+ amar-ratza : raček; ohitza : običaj (180-82)
   - c: š 3 unhatz-e : z-anaš-ati se (185)

Prvi primer povzema Topolovškove navedbe za baskovski /s/ (pisano »z«): navaja 15 po izvoru sorodnih besed za /s : c/, vključno baskovsko *zapata* ‘čevelj’: slovensko *copata* ‘cokla’, dalje baskovsko *beruezu-rra* ‘golenica (kost)’: rusko *berco* ‘golenica’; tem primerom sledi vrsta »itn. itn. itn.«, kar verjetno pomeni, da je takih primerov še mnogo. Podobno je tu še 36 sorodnih primerov za /s : z/, vključno baskovsko *zori* ‘zrel’: slovensko *zoriti* ‘zoreti’; baskovsko *azaba* ‘snop’: slovensko *zaveza* ‘zaveza, vez’. Ti primeri so semantično zelo verjetni, fonološko pa vidimo, da Topolovšek slepo dopušča, da so njegove sorodne ustreznice dvomljive, saj dve od njih opremlja s samovoljno rekonstruiranimi starejšimi oblikami, da bi bile videti bolj verjetne.

[23] Topolovšek je študiral jezikoslovje pri Miklošiču, a svojih študij ni dokončal (Štih 1997: 31).

[24] Posebej je Topolovšek poskušal dokazati eno od dveh možnosti (to ni čisto jasno): ali da je bila bsk. slovanski jezik in bliže slovenščini kot kateremukoli drugemu (slovanskemu) jeziku ali pa da je bila bsk. evropski jezik in tesneje sorodna slovanskim jezikom kakor kateremu drugemu indoevropskemu in je imela s slovenščino več podobnosti kakor s katerimkoli drugim slovanskim jezikom.

Navaja rusko besedo *berco,* in to v starejši obliki **berueco* (rekonstrukcija, ki ji pri njem ni para),[25] to pa skladnost z baskovskim /beruesu-/ dela bolj sprejemljivo. Podobno zapiše metatezo v starejši zgodovini baskovščine /asaba/ < * /abaza/, tako da je podobnost s slovenskim izrazom *zaveza* dosti večja. Samo po sebi se razume, da zatekati se k takim strategijam brez enega samega dokaza, na katerega bi se mogel opreti, dela vse njegove pobude za nekaj fantastičnega; kajti s takimi strategijami je mogoče ustvariti katerokoli fonetično podobnost.

Pomanjkanje prostora nam preprečuje navajanje podrobnosti vseh drugih njegovih primerov in njihovih pomenov. Če uporabimo teh nekaj primerov, lahko vse presodimo s štirih stališč. Prvič, omenjen ni noben slovnični dokaz sorodnosti. Drugič, pomenske ustreznice so večinoma zelo verjetne: normalno imajo baskovske in slovanske besede identičen pomen. Tretjič, fonološke ustreznice so vendarle vse prepogosto skrajno nenaravne: ne samo da se avtor zateka k samovoljnim metatezam (v tej tabeli ne samo pri besedi *azaba*, ampak tudi pri *tzaka*), temveč navaja zelo malo verjetne spremembe glasov. Tako imata sorodni besedi *jauzi* : *igra* fonetično tako malo skupnega – tudi če sprejmemo, že zaradi dokaza, da je ujemanje med /s/ in /g/ stalno –, da rekonstruirana prvotna oblika za »igrati se« zahteva elemente še vsaj štirih glasovnih sprememb, če naj se prilagode tudi preostala neustrezajoča ujemanja: vokalni /au : i/ in /i : a/ in konzonantni /j : 0/ in /0 : r/. S teh dveh stališč je jasno razvidno, da Topolovšek žrtvuje fonološko verjetnost na oltar pomenske verjetnosti. – Četrtič, jasno lahko vidimo, da se baskovsko *zor-* ujema s slovenskim *zor-* (‘zrel’), medtem ko se baskovsko *zor-* ujema s slovenskim *dolg-* (angl. ‘debt’); takoj opazimo potrebo po razlagi, zakaj sta prvotni obliki za ‘zrel’ in ‘dolg’ na koncu homonima v enem jeziku in čisto različni besedi v drugem – kaj takega je v resnici čisto možno, toda to ne more biti sprejeto na upanje, zahteva tudi razlago.

Skratka: Topolovšek se drži načela (1 a) – (1 c), opušča pa (1 d) in vse iz (2), to je dokaze slovnične sorodnosti. Glede na etimološko sorodnost Topolovšek sledi (3 a) – (3 c) in (3 e), nobene pozornosti pa ne pripisuje (3 d), ali mimogrede, (3 f). Njegova predstavitev dejstev je pomembna; vendar v resnici ne rekonstruira nobenih prafonemov – glede na to, da se tako mnogo njegovih ustreznic pojavlja v kontrastnih položajih, bi moral rekonstruirati glasovni sistem, ki bi bil tipološko nezaslišano obširen. Metodološko pa Topolovšek KM ne uporablja zadovoljivo.

[25] Pred Topolovškom je bilo komaj nekaj poskusov, da bi razložili etimologijo te ruske besede, zdaj pa je izvor iz *бедрьце normalno sprejet (Šanskij 1965: 100). Prav pa je, da o Topolovšku spregovorimo kritično, ker navaja predrusko obliko z diftongom /-ue/, ki ga slovanski jeziki ne poznajo.

5.3 Teorija, da sta skandinavščina in slovenščina v tesnem sorodstvu

Zdaj naj prikažem še poskus Franca Jeze (1967),[26] da bi dokazal, da je skandinavščina – in še zlasti stara norveščina – tesno sorodna s slovenščino. Jeza izhaja iz trditve, da so vsi jeziki (in narodi) rezultat jezikovne mešanice in da ni bilo nikakršnih prajezikov; da so slovanski jeziki mešanica nordijščine, baltščine, sarmatščine, dakijščine in morda še drugih jezikov, in to v različni meri; da slovenščina temelji predvsem na starem nordijskem jeziku in da so Slovenci prišli iz Skandinavije pred dva tisoč leti, tam pa so bili podskupina Vandalov (1967: 245–249). Ker je s tem zavrnjena osnovna baza za aplikacije KM, je morda Jezovo metodologijo neumestno podvreči analizi. Vendar pa prikazuje besede (skand./slov.) v parih in takó teorijo sorodnosti utemeljuje na fonoloških podobnostih; poleg tega so njegove metode poučne. Ne omenja slovničnih podobnosti; knjiga je dolgovezno poročilo o fonetičnih podobnostih na raznih semantičnih področjih in etnogenetskih vzporednicah, ki jih vidi v njih. Ne navaja seznamov ustreznic: treba jih je izbrskati iz parov besed, ki jih navaja. Za dva primera tako izvedenih ustreznic glej Tabelo 7.

Pomensko so Jezovi besedni pari še bolj verjetni kot Topolovškovi: v skoraj vsakem primeru imata skand. in slov. beseda enak pomen; to velja za vse primere v Tabeli 7, razen za *kupa* ‘votel hlod’ k *čupa* ‘čoln’, kar bi resnično vključevalo sprejemljiv pomenski premik. Prav iz teh primerov pa je takoj mogoče videti, da so Jezovi podatki daleč od fonetične verjetnosti. (In nekateri pari so fonetično tako zelo vsaksebi, da se človek prav čudi Jezovi drznosti, da si jih sploh upa navajati, na primer »postrv: aure«, 62). Redkokdaj to pojasnjuje, toda lahkomiselno navaja sto in sto besednih

Tabela 7: Primeri iz Jeze (1967)

1. Seznam ustreznic s skand. /s/ in slovenskim konzonantom
   - s : s besök : obisk; drysse : trositi; sael : vesel (13)
   - s : z sen : pozen (13); sats : zajec (62)
   - s : š hus : hiša (60)
   - s : ž sag : žaga (83)
   - s : Ø smula : malo (62)

2. Seznam ustreznic s skand. /k/ in slovenskim konzonantom
   - k : k köpa : kupiti (13); kraakare : krokar (61); räka : rak; kupa : kipeti (62)
   - k : s vik : ves [vas] (13); kane : sani (82)
   - k : č kupa : čupa (56)
   - k : g kar : gare; pugge : pokati (82)

[26] Dolžan sem zahvalo Miranu Komacu, da me je opozoril na to in mi priskrbel kopijo teksta. Jeza, ki je diplomiral iz etnologije in ne iz lingvistike, je bil ‘politični emigrant’ z določeno nalogo, glej pri Štihu (1997: 32–33, 36–37).

parov s fonetičnimi nedoslednostmi, ki nimajo sploh nobene zveze s kakršnimkoli sistemom in ki so le redko komentirani.

Kadar prizna, da je fonetična zveza nenaravna, se to zgodi kakor pravo presenečenje. Tako na primer, ko ni našel nobene podobnosti med skand. in slov. besedo za »hrast« (*ek* proti *hrast*), kar je pričakoval glede na versko pomembnost tega drevesa v obeh kulturah, dodaja: »Značilno pa je, da je slovenščina še ohranila skandinavsko besedo za hrastov plod, četudi precej spremenjeno in komaj še prepoznavno (eklut – želod), najbrž po prilagoditvi *ek* v *že*« (1967: 47). Če govorimo v duhu znanosti, je goljufija, »razlagati« skladnost med /ek/ in /že/ s preprosto ugotovitvijo, da je bila prva oblika »prirejena« ali »prilagojena« drugi. Pa vendar to sodi med boljše Jezove razlage v množici njegovih fonetično nedoslednih ustreznic. Druga enačenja so že kar smešna, semantično čudno zveni na primer:

> Sicer pa je tudi beseda hlev najbrž skandinavska in pride verjetno iz hlé (zadrževati se kje) ali hleypa (pognati, teči). Njen smisel je: zavetje, kamor so se pasoče se živali zatekle ob slabem vremenu ali ponoči (1967: 67).

In:

> bi bilo seveda naravnost čudno, če bi tudi znameniti slovenski kozolec ne bil skandinavskega izvora ... [Narečna] beseda kozoc pa je najbrž sestavljenka iz nordijskih besed kot (koča) in saate (izg. sote – pokrita senena kopica) ali ... [knjižna oblika] kozolec iz besed kot - saat - löe (tudi löe pomeni norveški kozolec) (1967: 68–69).

Zato predlaga: ali *kozoc* < /kot + sote/ ‘koča – senena kopa’ ali kozolec < /kot + sote + löe/ ‘koča – senena kopa – varovalo sena’. Teh prirejenih izpeljav ne povezuje z nobenim (skand. ali slovanskim) izvornim sistemom; ne razloži vpletenih fonetičnih sprememb (/kotsote/ > /kozoc/, /kotsotelöe/ > /kozolɔc/; tudi ne razloži, zakaj bi druga možna oblika zahtevala ponovitev morfemov za ‘stavba’ in ‘seno’.

Skratka: Jeza pozna le zelo malo načel KM: namreč samo (1 a), (3 a), (3 b) in (3 e). Metodološko, kakor smo videli, Topolovšek ne zna zadovoljivo uporabiti KM; toda Jeza se mora od Topolovška še veliko naučiti.

5.4 Dokazovanje sorodnosti med južnimi in vzhodnimi slovanskimi jeziki

Moja doktorska disertacija (1972) je bila preizkus KM: rekonstruiral sem delno fonologijo – samo glede na vzglasne odprte zloge – treh standardnih vzhodnoslovanskih jezikov in to poimenoval »pravzhodnoslovanščina«; isto delno fonologijo sem rekonstruiral za tedanje štiri standardne južnoslovanske jezike in to poimenoval »prajužnoslovanščina«; potem sem rekonstruiral delno fonologijo za »sorodni jezik« iz svojih dveh »prasestavov«. Končni sistem, ki sem ga imenoval »prajužno-vzhodna slovanščina«, sem primerjal s fonologijo stare cerkvene slovanščine. Preizkus je bil uspešen: primerjava je bila popolna v vsem, razen v nekaj posameznostih.

Da na kratko s primeri ponazorim svojo metodologijo, v Tabeli 8 prikazujem nekaj soglasniških ustreznic med slov. in mak. (makedonščino), pri tem pa puščam ob

strani srbohrvaščino in bolgarščino, da tako prihranim čas in prostor; navajam svoje delo: Priestly 1972: 134–35. Tu stolpec z naslovom »Pogostnost« navaja število skupin besed istega izvora iz moje zbirke podatkov, v katerih se je pojavljala ustrezna sorodnost. Imel sem osemdeset besednih skupin s /k : k/, sedemintrideset z /g : g/ itd.

Zabeležimo lahko, da so nizi s sorodnimi ustreznicami ## 07, 08 in 09 v komplementarni razporeditvi; spoznal sem namreč, da niz 08 nastopa **samo** pred /ə̯r-r/, na primer v *črn : crn* 'črn', *črpati : crpe* 'črpati vodo' in *črljen : crven* 'rdeč'; #7 in # 9 pa se **nikdar** ne pojavljata v tem okolju. Povrhu vsega sta #7 in #9 v kontrastu in torej izhajata iz nasprotnih prakonzonantov. Zato #8 lahko dopolnjuje oba, #9 pa sem izbral iz dveh razlogov.[27] Ustrezni niz 10 je »hapax legomenon« (samo enkrat uporabljena beseda) in sem ga pustil ob strani kot »ostanek« – kot rezervno zalogo posebnosti za poznejšo analizo.

Ko pregledujem svoje delo osemindvajset let pozneje, tu in tam izsledim kako netočnost (na primer v transkripciji slovenskih vokalov, vendar ne v tolikšni meri, da bi bila zaradi tega rekonstruirana fonologija drugačna), ne najdem pa nobenih napak v metodologiji. Kar zadeva naravo tega poskusa, me ni zanimala slovnična sorodnost. Ravnal sem se izrecno po vseh načelih, ki sem si jih začrtal v Tabeli 1, razen (3 e) – ta razdelek sem res upošteval v svoji zbirki podatkov, pa ga nisem prikazal v disertaciji: treba mu je pač zaupati.

Tabela 8: Primeri iz Priestlyja (1972)

	Slov.	Mak.	Pogostnost	Rekonstruirana oblika
Zaporniki				
06.	k	k	80	*k
07.	g	g	37	*g
Priporniki in zlitniki				
06.	h	Ø	8	*h
07.	c	c	7	*c
08.	č	c	3	
09.	č	č	31	*č
10.	č	ä	1	

[27] In sicer iz fiziološkega (*/č/ > /c/ v makedonščini je zaradi izreke bolj verjetno kakor */c/ > /č/ v slovenščini) in iz geografskega (makedonščina je edini od štirih južnoslovanskih jezikov, ki ima /c/ v tem besednem nizu; leži prej v sredini kot na obrobju, zato je bolj verjetno, da gre za inovacijo).

5.5 Teorija o sorodnosti venetščine in slovanščine

5.5.1 Uvod

Končno prehajam k cilju te znanstvene razprave: k oceni Borovega jezikoslovnega dokazovanja »venetske« teorije. Najprej spet osnovna postavka. Šavli izoblikuje trditev bolj kratko in jedrnato kakor Bor, ne da bi napačno prikazal Borovo stališče;[28] navajam:

> Slovenski jezik spada k zahodnoslovanskim jezikom, to je k praslovanski venetščini. Praslovanske temelje je obdržal zelo dolgo. Kakor je razvidno iz Brižinskih spomenikov ..., ni bil bistveno drugačen od [...] praslovanščine. Južnoslovanska jezikovna skupnost pa se je, po drugi strani, razvila v svoji novi domovini na Balkanu. Slovenski jezik se razlikuje od južnoslovanskih jezikov v tem, da je ohranil praslovanske značilnosti[29] (ŠBT: 89).

5.5.2 Slovnični dokazi

Toda začnimo s tem, kar je najbolj očitna pomanjkljivost tako pri Topolovšku kakor pri Jezi: popolno neupoštevanje slovnične sorodnosti. Bor pa, nasprotno, upošteva to tako zelo bistveno pomembno zadevo in temu resnično zelo temeljito posveča svoji prvi dve poglavji (ŠBT: 172–183); prvo naslavlja »Ključ k venetskemu jeziku«. Ta ključ, ki ga je našel v tako imenovanih tablicah iz Atesta, je vogelni kamen njegove teorije; prim.: »Atestske tablice ne samo potrjujejo [da so bili Veneti Praslovani], ampak tudi dajejo jasen dokaz o tem« (332), njegov zadnji odstavek (337) pa se končuje z besedami: »Nihče, ki se hoče približati venetskemu jeziku, ne bo mogel prezreti atestskih tablic. **Njihove slovanske morfologije ni mogoče izbrisati ali o njej dvomiti oziroma je ovreči** (poudarjeno v angleški različici).«[30] Ivan Tomažič pa se vrača k isti stvari v svojem komentarju na koncu knjige (ŠBT: 474–76). To se zdi zelo obetavno, toda obljuba se na žalost ne izpolni. Naj opozorim, da so »strukturalne paradigme« tisto, kar je potrebno prikazati (razdelek (2 c) v Tabeli I). Bor navaja to, kar misli, da so oblike, tvorjene iz korena /jek/ »jokati«: po vrsti, kakor so zapisane na tablici Es 24, so v njegovi transkripciji: »jekaje, jekah, jekab, jekat, jekais, jekar, jekaš, jekap, jekan, jekam, jekal, jekak, jekaj, jekad, jekav« (177). To tablico jasno imenuje »slovnična tablica«, napisana pa je bila kot navodilo za prepisovalce neke šole, ki je pripadala svetišču, posvečenemu neki boginji (181); »igriv« način rabe v učne namene, tako sklepa Bor, pojasnjuje ponavljanje besed, oblikovanih po glagolskem korenu. Oblike, po vrstnem redu, kakor so razvrščene in kakor jih razlaga, so:

---

[28] Prim. Bor: »[…] Veneti so bili Praslovani […] Slovenski jezik ima svoje korenine globoko v venetskem jeziku (ŠBT: 332).

[29] Slovenska verzija prvega od navedenih stavkov je drugačna: »Slovenščina […] pripada zahodnoslovanski skupini, ki je nasledila praslovanske Venete« (BŠT: 106).

[30] V slovenski verziji nepoudarjeno: »Slovanskega oblikoslovja na njih ni mogoče izbrisati, zanikati ne ovreči« (BŠT: 426).

deležje; aorist, 1. os. ednine; samostalniška izpeljanka; nedoločnik; iterativna oblika, sedanjik, 2. os. ednine; samostalniška izpeljanka; navadni sedanjik, 2. os. ednine; neznana oblika, morda izpeljanka; pretekli trpni deležnik, imenovalnik ednine moškega spola; navadni sedanjik, 1. os. ednine; opisni deležnik na -l, imenovalnik ednine moškega spola; samostalniška izpeljanka; velelnik, 2. os. ednine; samostalniška izpeljanka; deležje preteklega časa (178–183).

To je torej naključna razporeditev 11 oblik iz glagolske spregatve in 4 ali 5 samostalniških izpeljank. Če se je to morda res uporabljalo v kake učne namene, je težko reči, toda to ni bistvenega pomena. To pa je: navedeni niz oblik Boru **ne** nudi popolne paradigme, prav tako tudi ne popolnega dela katerekoli paradigme; in kar je še veliko bolj pomembno: gre za **pomene** oblik – za pripisovanje vsakega od njih specifični morfološki vlogi –, ki jih ni mogoče izvajati iz konteksta. Bor torej svobodno tolmači EKAŠ kot /jekaš/ 'jokaš' in EKAIS kot /jekaiš/ 'pogosto jokaš'/; na noben način ni mogoče presojati točnosti njegovih hipotez (kajti vsaka razlaga je hipoteza).[31] Tudi če dopustimo možnost, da so naštete oblike neke vrste učna naloga: »Razčleni naslednje oblike!«, kar pojasnjuje naključno razvrstitev teh oblik, ni nobenega dokaza, da so slovnične razlage, kakor jih predlaga Bor, pravilne. Res navaja še druge domnevne velelniške (186) in nedoločniške oblike (183, 187 itd.), toda nikjer ni potrdila, na primer, za vzorec spregatve sedanjega časa. Slovničnih dokazov o sorodnosti preprosto ni.

5.5.3 Fonološki dokazi: nekaj nizov ustreznic

Če se obrnemo k fonetični strani njegovih ustreznic, nam pregled njegovih podatkov hitro pokaže osupljivo dejstvo: mnoge od njegovih transkripcij venetskih tekstov – ki jih imam tu, kakor sem navedel že zgoraj, za svoje izhodišče, ne oziraje se na možne dvome glede njihove točnosti – so pogosto izredno blizu moderni slovenščini. Tako na primer: O PATE SPEŠ TI TIKOAOJI razlaga kot 'Ob petlji speš ti tkaje' (254) in BUG OŠA SO VIŠAD kot 'Bog ošel to visoto' (236). To pomeni, da njegova teorija sloni na predpostavki, da je, relativno gledano, zelo malo fonoloških sprememb med časom nastanka napisov in današnjim časom, se pravi v obdobju 2500 let. To je teoretično mogoče – nekatere jezikovne skupine, kot na primer turška, so v teku časa očitno pokazale zelo malo glasovnih sprememb. Za moje neposredne namene pa to pomeni, da je večina glasovnih ustreznic, ki jih lahko izvajamo iz podatkov, preprosto v razmerju ena proti ena: /k : k/, /d : d/ itd. Po drugi strani to pomeni, da je fonološka rekonstrukcija (v tem primeru vključno z rekonstrukcijo glasovnih sprememb) relativno preprosta. Vendar pa so tudi taki primeri, kjer Borovi podatki navajajo nize razlikujočih se ustreznic, dve sta predstavljeni v Tabeli 9.[32]

[31] Mimogrede rečeno, Bor ne razloži razlik v končnicah teh dveh besed.

[32] Še en niz nepojasnjenih ustreznic: (venetsko : slovansko) š : š (207, 241, 242, 252); s : š (207, 250, 251, 302); s : s (na različnih mestih).

Tabela 9: Primeri iz Bora (ŠBT, 1996)

1. Seznam ustreznic z ven. /h/ in sloven. (ali drugojezičnim) konzonantom
   h : k 2 hator : kateri (230), ho : ko (278)
   h : g 3 hibnah : stcsl.gibnahъ (230), hosti : gostje(278), han : ogenj (230)
   h : h 9 haji : haji (217), kuhur : kohar (221), stiha: utihne (278), lahan : lahen (226), hibnah : stcsl. gibnahъ (230) in 5 drugih primerov

2. Seznam ustreznic z ven. /c/ in sloven. (ali drugojezičnim) konzonantom
   c :c 2 detic : detec (248), raco : raco (254)
   c : k 1 canta : stcsl. sъk**a**tati (310)
   c : č 3 carikoj : črkar (268), nico : uniči (268), cuta : čota (300)
   Upoštevaj tudi: volaicos – »volai [...] cos ali kos« (267)

Če je bila venetščina, kakor trdi Bor, praslovanščina, potem je velik del naloge KM že opravljen: očitno nam ni treba rekonstruirati prajezikovne fonologije niti nam ni treba razlikovati (Tabela 1, (3 d)) med 'komplementarnostjo' in 'kontrastom'. Ker je obstajal en sam prafonem /h/ (in tako je videti na Borovi abecedni tabeli, ŠBT: 189, toda glej spodaj naprej), morajo torej biti vse tri soglasniške ustreznice (Tabela 9 spodaj, (1)) /h : k/, /h : g/ in /h : h/ komplementarne. Z drugimi besedami, pri rekonstruiranju glasovnih sprememb, udeleženih pri razvoju jezika iz venetščine (praslovanščine) v slovenščino, je treba prikazati, da je */h/ prešel v /k/ v določenih okoliščinah, v /g/ v nekih drugih okoliščinah in ostal nespremenjen kot /h/ v neki tretji vrsti okoliščin;[33] vsi trije nizi okoliščin morajo biti natančno specificirani s fonološkimi izrazi; treba je prikazati, da so se spremembe zgodile »regularno«.[34]

Podobno Borova abecedna tabela čisto jasno kaže eno samo črko za »C«. Tabela 9 (2) kaže, da obstajajo trije slovenski refleksi za venetski */c/, namreč /c/, /k/ in /č/; Borova hipoteza zopet ni dokazana, razen če se lahko specificirajo različna fonološka okolja za prehajanje */c/ > /k/ in */c/ > /č/ – in ta morajo biti drugačna drugo od drugega in od okolij, v katerih je */c/ ostal nespremenjen kot /c/.

V Borovi razpravi ne morem nikjer najti poskusa, da bi razložil spremembe, ki jih narekujejo podatki iz Tabele 9. Tudi pregled teh podatkov kaže, da si bo težko zamisliti hipoteze o fonološko omejenih glasovnih spremembah. Primeri: */h/ > /k/ v vzglasju pred vokalom /o/ v besedi *ho : ko* 'ko', toda */h/ > /g/ v vzglasju pred vokalom /o/ v besedi *hosti : gostje* 'gostje'. Podobna uganka: */h/ > /g/ pred venetskim vokalom /a/ v besedi *han : ogenj* 'ogenj', a ostane nespremenjen pred venetskim vokalom /a/ v besedi *haji : haji* 'ostanek, počitek' in v besedi *lahan : lahen*

[33] Tu domnevam, da je bil ven. »H« le [x], to je slovenski »h« (kakor misli Bor, glej str. 190). Če je res bil [h], potem je treba misliti na tretjo glasovno spremembo.

[34] To je, treba se je ravnati po načelu (3 f) iz Tabele 1.

'lahek' – upoštevati je treba tudi, da je zlog /han/ identičen v rekonstruiranih besedah za 'ogenj' in 'lahek', ima pa različne reflekse v slovenščini. Podobno */c/ v vzglasju pred /a/ preide v /k/ v besedi *canta :* sw**k**atati 'je bil pokopan', preide pa v /č/ v vzglasju pred /a/ v besedi *carikoj : črkar* 'pisar'. Vse te primere, kjer ima neki prafonem različne reflekse v identičnih fonoloških okoljih – ko bi rekonstruirali domnevni prajezik za dva domnevna »hčerinska jezika«, venetščino in slovenščino –, bi označili (to je prva hipoteza) kot 'kontrastne', različne ustreznice pa bi pripisali različnim prafonemom.

Obstaja pa dokaz, s pomočjo katerega bi bilo mogoče rešiti Borovo stališče. Če ponovno pretehtamo ustreznice z venetskim /h/, bi mogli domnevati, da je tretja ustreznica, /h : h/, pravilna in da sta prvi dve »nepravilni«, in to zato, ker se redkeje pojavljata. Navsezadnje se /h : h/ pojavi v devetih različnih dvojicah, /h : g/ v samo treh in /h : k/ le v dveh. Vendar pa sta tu dva protidokaza. Prvič, če je ena sama zmotna ustreznica, je normalno pričakovati (kakor smo videli v primeru /č : ä/, Priestly 1972, omenjeno zgoraj), da je to morebiti »nepravilno«; če pa sta zmotni dve ustreznici ali celo več, je dokaz očiten in ga ne moremo kar tako z lahkoto zavreči – kakor je nekoč zapisal Meillet: »Lahko rečemo, da dve priči zadostujeta, tako pri historični rekonstrukciji kakor na sodišču.« Drugič, tudi če teh prvih pet primerov prikažemo kot »nepravilne«, ni dovolj, da jih samo označimo na ta način: treba je najti pojasnilo za nepravilnost – seveda znotraj omejenega števila razlag, ki so jih zgodovinarji jezika z velikim trudom uveljavili v več kot dvestoletnem obdobju (glej (3 f)). Bor si nikjer ne prizadeva omeniti teh razlag – kar pa nas sploh ne preseneča, saj ne priznava in ne upošteva spoznanja, da vsaka stvar potrebuje razlago.

5.5.4 Fonološki dokazi: preostala argumentacija

Od časa do časa res omenja glasovne spremembe, a žal s tako naivnimi izrazi, da si lahko mislimo, da ne bi bil zmožen zanesljive rekonstrukcije fonološke zgodovine nobenega jezika. Oglejmo si primere.

- »Beseda *jekak*, ki je bila tudi nam domača, se je spremenila v *jekač*, verjetno zaradi dveh k-jev« (179). Kar predlaga, je disimilacija, razvoj, do katerega res pride tu in tam; toda Bor ne navaja potrebnega jasnega dokaza, s katerim bi lahko podprl svojo domnevo, da se je /kak/ disimiliral v /kač/ in ne v kakšno drugo obliko.
- Trdi, da smo iz (domnevne) venetske glagolske izpeljanke *jekad* dobili slovenski refleks *jekot* (179): domneva torej razvoj /-ad/ > /-ot/. Ne razloži pa: (a) niti razvoja vokala /a/ > /o/ v tem okolju, pa tudi ne končnega razpleta /d/ > /t/ (in ta razvoj v izglasju se ne pojavlja redno pri drugih njegovih ustreznicah). Prav tako tudi: (b) ne razloži izvora slovenske končnice v besedah *divjad, suhljad* (ki pa jih navaja v istem odstavku). Dalje: (c) enači venetski VIŠAD s slovensko *visoto* (ponovno – ad- > -ot-), vendar tudi ZIJAD z *zijad* ali (v naslednji vrsti) *zijat*, a brez razvoja vokala –a- > -o- (236).
- »Zahodni in predvsem sredozemski Praslovani so živeli, mislili in govorili hi-

treje; posledica tega pa je bila zelo zgodnja tako imenovana 'moderna' vokalna redukcija, pa tudi druge spremembe: ... 'akanje' ..., zelo močna diftongizacija; betatizem (to je prehod **v** v **b**); predpona **vi** namesto **iz** ...; velarni **h** namesto **g**, ki so ga naša zahodna narečja ohranila izza tistih daljnih dni, ko je bila venetska kultura na višku« (182). To so trditve, s katerimi bi se osramotil že študent v začetnem tečaju lingvistike. Kako naj ima hitrejši govor za posledico prehod /g/ v /h/ (zapornika v pripornik) in tudi /v/ v /b/ (pripornika v zapornik)? In zlasti, kako naj hitrejši govor vodi k rabi predpone /vi/ namesto /iz/?[35]

- Pogosto se zateka k izpuščanju samoglasnika (glej zgoraj navedeno), to je značilno za mnoge ustreznice (kot na primer ven. PŠIRS : sln. /poširis/ (184), ven. T : sln. /tu/ (185), ven. K : sln. /ko/ (245); ven. »**na,** včasih le **n**« (274); ven. S : sln. /se/ (298); »**ki (k)** – ki, sln. /ki/. Ven. **k**, ker je bil nemi samoglasnik včasih izpuščen. Zaradi tega smemo **k** brati brez **i**, kakor se še vedno dogaja v več slovenskih narečjih« (184).[36] »**bga** – boga, slov. Boga ... Zanimivo, da je tudi v stcsl. **o** pogosto izpuščen: Bga, bže ...«[37] (ŠBT: 185). Ta drobni primer lepo prikazuje drznost, s katero zna Bor izrabljati to sklepanje, da ustvari primerne razlage za venetske napise. Ko naleti na niz KOS, ga razdeli na KO S in pojasni kot *ko si* »kot si« (214); ko pa mora ob drugi priliki pojasniti KS, bere to KI SI »ki si« (218). To je prikladno, ni pa zadosten razlog, da bi Bora kritizirali. Kritično pa **moramo** oceniti dejstvo, da prav nikjer ne pove, kateri vokali izpadejo in pod katerimi pogoji. Primeri, ki jih navajam, kažejo na izpad vokalov /o/, /u/, /i/**,** /e/ in /a/ – skratka, vsak od vokalov je lahko prizadet; domnevati moramo, da splošnega izpada ni bilo – in kakšne so bile potem njegove meje?[38]
- Dve stcsl. obliki sta navedeni v Tabeli 9; vsekakor so stcsl. oblike razmeroma pogoste. Načelno v tem ni nič napačnega: če je venetščina, *qua* praslovanščina, imela obliko, ki je ni več v moderni slovenščini, je to vsekakor razlog, da jo iščemo v sorodnem slovanskem jeziku. Na nesrečo pa vsaj en navedek povzroča več problemov, kot jih razrešuje, namreč že navedena stcsl. oblika sw**k**atati »pokopati«. Venetske oblike, ki ustrezajo korenu te besede, so po Borovem mnenju **kantaj** (186), **kante** (202), **kantamn** (274) – vse imajo /-an-/, ki ustreza stcsl. nazalnemu vokalu. Do tu je vse lepo in prav; to nam omogoča najti ustreznico ven. /-an-/ : stcsl. **õ**. To predpostavlja, da sta tako venetščina kakor stara cerkvena slovanščina imeli nosnike – zelo verjetna domneva, če si zamislimo, da je ven.-psl. starejša od

[35] Dejansko bi dva od teh jezikovnih pojavov (/vi/ za /iz/ in /h/ za /g/) – če bi bila dokazana za vsa slovenska narečja – govorila v korist Borovega označevanja slovenščine za zahodnoslovanski jezik.

[36] Upoštevati je treba, da je izvirna slovenska verzija krajša: »… venet. **k**, ker se polglasnik dostikrat ni pisal. Torej je mogoče brati **k** (brez **i**)« (BŠT: 208). Izraz »nemi samoglasnik« v angleščini (uporablja se tudi drugje) je tako zavajajoč napačen prevod.

[37] Tudi tu je slovenski izvirnik drugačen in vključuje tole: »… je, sodeč po mnogih primerih, možno, da so nenaglašeni **o** občutili kot polglasnik …« (BŠT: 208). Naj omenim še, da je videti, kot da Bor ne pozna vzroka za stcsl. skrajšano obliko, ki pa *ni* bila fonološka.

[38] Še eno vprašanje brez odgovora: če je bil izpust – kakor se marsikdaj zgodi v moderni slovenščini – posebnost eliptičnega (pogovornega) jezika in ni obstajal v umirjenem (formalnem) jeziku, zakaj je bil poudarjen pri pisanju, ki normalno (zlasti še v pokopaliških napisih, kakršen je naveden na str. 214) izraža formalne različice?

stcsl. in da primerjave z drugimi indoevropskimi jeziki prepričljivo kažejo, da je praslovanščina morala poznati nazalne vokale. Ob branju /kant/ se nam vsiljuje misel, da so Veneti nazalni vokal pisali kot »vokal + nazal« – še ena razumna domneva. Toda zakaj potem nikakor ne najdemo zapisov »vokal + nazal« v drugih primerih, kjer vemo, da je praslovanščina (kakor izpričuje indoevropščina) imela nazalne vokale? Na primer, besede KUTS 'kot' (203), TO 'tukaj' (235) in POTEI 'pot' (279) bi jih vse morale imeti; besedi MOLDONKEO (288) in KOSTENASTO (298) sta po Borovem mnenju obliki orodnika ednine, pa ne kažeta nobene vrste nazalne končnice. Preprosto povedano: ali je venetščina imela nazalne vokalne foneme in jih je v pisavi tudi izkazovala, ali pa jih ni imela. Resnično je nemogoče, da bi v neki etimološko pričakovani besedi imela nazalni vokal, v drugi pa ne.

5.5.5 Dodatna kritika

So še drugi zgledi, ki neusmiljeno kažejo Borovo pomanjkanje najosnovnejše jezikoslovne izobrazbe. Dva taka zgleda navajam.

- Ni jasno, katero besedo so Veneti uporabljali za »ogenj«. Prim. po eni strani: »**v han** – v ogenj; ... V slovenskih narečjih se ta beseda izgovarja na različne načine: *ogn, ohn, ohan, han*. Za nas sta najbolj poučna *gon* ali *hon* iz slovenskih dialektov v Furlaniji, ... kjer se prvi **o** ne izgovarja in sta zato ti dve obliki najbliže izvirni venetski besedi *han*« (230); po drugi strani pa: »**v ougon** – *v ogenj*« (305). Če sta zares obstajali dve ven. besedi za 'ogenj' – kar je čisto mogoče –, bi ju bil moral Bor tudi navesti; toda v tem primeru beseda /han/ brez dvoma ne more biti izvor vsaj ene od oblik, ki jih Bor povezuje s to besedo, to je oblike *ogn.*
- »**RUTUBA** – grob, gomila; stcsl. rwtw – slov. rt. Končnica je **–uba,** prim. s slov. *poguba, obljuba* itd.« (310). Imeti /-ub-/ v besedah *poguba* ali *obljuba* za končnico izkazuje popolno pomanjkanje razumevanja narave jezika. Ali Bor ni poznal slovenskih besed *pogubiti, obljubiti*?

5.5.6 Variacije

Moja zadnja pomembnejša kritika zadeva tiste Borove razlage, ki slonijo na drugi hipotezi (naj uporabim lingvistično terminologijo), da ni bilo nikakršnega ujemanja v razmerju ena proti ena med venetskimi grafemi in fonemi. Recimo, da ima prav.[39] Predpostavlja »negotovost« glede več črk in glasovnih sklopov, ki jim ustrezajo; oglejmo si tak primer, že omenjen v navedku na strani 182 kot »betatizem« in razložen kot prehod /v/ v /b/. Takole ga dodatno opisuje:

[39] Če so Veneti imeli originalen sistem pisanja, je to malo verjetno; če pa so ga podedovali od drugih narodov, pa seveda sploh ne.

> [V]eneti so bili precej negotovi glede izgovarjave nekaterih črk, kakor se še danes dogaja Slovencem na obalnem območju Jadranskega morja (Primorska). Ti ljudje mirno zamenjujejo **v** z **b** (betatizem); na primer **vog** namesto **bog** (190).

To je, preprosto rečeno, napačno. Na kar se Bor tu sklicuje, je sprememba glasu /v/ pred sprednjimi vokali in /l/ v nekaterih (a ne vseh) zahodnih narečjih, od katerih imajo v takih pozicijah nekatera /ȳ/ in druga /b/ (Ramovš 1924: 158). To pa ni zamenjevanje /v/ z /b/; to je preprosto samo pogojna glasovna sprememba (omejena glede na okolje glasov). Seveda se tisti, ki govorijo ta narečja, lahko zmedejo ob branju besedil v knjižni slovenščini, kajti njihovo narečje ima lahko obliko /člebek), medtem ko je to v besedilu, ki ga imajo pred seboj, zapisano »človek«; to pa seveda ne pomeni, da ne bi vedeli, če bi pisali sami svoje izvirne napise, kdaj morajo zapisati grafem za »b« in kdaj grafem za »v«. Bor pa ima na svoji abecedni tabeli (189) dva grafema označena z »B, V«, in kadarkoli se pojavi ena od teh črk, si bolj ali manj svobodno vzame pravico, da jo tolmači po svoji mili volji. Dejstvo je, da to dela na dokaj zmeden način: včasih tolmači eno od teh črk kot »B« in jo pojasni kot /b/ (npr. 217, 235, 248); drugič jo označi z »B« in jo nato pojasni kot /v/ (npr. 214, 281). Podobno eno od črk tolmači kot »V« in jo potem pojasni ali kot /v/ (npr. 222, 228, 250) ali kot /b/ (npr. 220, 228, 235, 259). Ko nedvomno dožene, da ena ali druga črka lahko predstavlja kateregakoli od obeh glasov, se v njegovem pristopu jasno pokaže neprijetno pomanjkanje doslednosti in daje misliti dvoje: ali da je bil tudi sam zmeden in / ali pa da je specifičnemu grafemu pripisoval specifično branje kot normalno pravilo, pri tem pa dopuščal samovoljne izjeme. Torej, ko se odloči za razlago »**VIVOI** beri **bivoj** – živeti, življenje« (259), si očitno zamišlja, da je ta črka predstavljala /v/.

Vrnimo se na trdna jezikoslovna tla: mnenja sem, da gre tu za tri logične možnosti.

1. Obstajala sta dva ločena fonema, /v/ in /b/, ki so ju v sistemu zapisovanja jasno razločevali. Če je bilo tako, je bil Bor nedvomno zelo daleč od resnice.

2. Obstajal je en sam fonem z /v/ in /b/, ki se je pojavljal v neke vrste (sociolingvistični) variaciji. Iz tega sledi, da je predvenetski kontrast med /b/ in /v/[40] zamrl že v venetščini. Oglejmo si tu dva korena: (1) »bojevati se«, ki se je v sorodnih jezikih začel z /v/ (lit. *vyti,* lat. venari, sskr. *véti,* Šanskij 1968: 141–42); (2) »bati se«, v katerem so sorodni jeziki imeli /b/ (lit. *bijótis,* stvnem. *biben,* sskr. *bhayate,* Šanskij 1965: 183). Indoevropski kontrast /v : b/ je po tej hipotezi v venetščini izginil. Tako torej pridemo do naslednjega zaporedja (Tabela 10).[41]

Tabela 10: Kontrast /v : b/

predvenetsko	voj- ‘bojevati se’		boj- ‘bati se’
venetsko	– – –	b/voj ‘bojevati se, bati se’	– – –
slovensko	voj- ‘bojevati se’		boj- ‘bati se’

[40] Ali kakor je navadno označen: ⱳ, to je glas, ki nekako prehaja v labial, morda [w]. Zapisoval ga bom poenostavljeno kot »v«.

[41] Stcsl. izpuščam iz tega zaporedja, saj Bor vidi v njej daljnega balkanskega sorodnika tako venetskega kot slovenskega jezika.

Vendar pa se fonemski kontrast, če izgine, nikdar ponovno ne pojavi. Dejstvo, da neki povenetski jezik, kot je slovenščina, razlikuje oba fonema /v/ in /b/, v bistvu pomeni, da v venetščini ni moglo priti do zlitja teh glasov. To možnost je treba izključiti. – V resnici Bor transkribira besede iz korenov, navedenih v Tabeli 10, kakor da bi bili v fonemskem kontrastu: »**se le boj** – boj se« (248), »**viabaitsa** – slov. vojvoda« (281). Prav zares se zdi, da sploh ne ve, kaj počne.

3. Venetščina je imela dva ločena fonema /v/ in /b/, toda pisci so bili v zadregi in niso vedeli, katera črka predstavlja katerega od obeh glasov. Kljub njegovim trditvam se zdi, da to **ni** Borovo stališče, drugače se ne bi odločil za tak način razlaganja, kakršen je naveden zgoraj. Vendar bi to v resnici moglo veljati za venetščino. Toda tu moramo zabeležiti, da Bor pokaže »zadrego« še v sedmih drugih primerih: I/J, T/T', Š/**S**, S/Z/Ž, T/D in G/H. To je od vseh treh še najbolj sprejemljiva možnost, toda **če** je ta stopnja »zadrege« dovoljena, potem je za številne napise mogoče zapisati mnogo različnih razlag – in prenekatera Borova interpretacija postane sumljiva. Če bi bil preostanek njegove rekonstrukcije brezhiben, bi mogli vsako od teh problematičnih razlag presojati nepristransko. Toda njegova rekonstrukcija ni brezhibna, zato tudi njegovih razlag ne moremo tako presojati.

Te tri možnosti bi vsak človek z osnovnim razumevanjem lingvistike gotovo prav pretehtal. Bor jih ne. Očitno niti sam ni vedel, ali je bilo to, kar je dognal, druga ali tretja možnost. Njegovemu opisu manjkata doslednost in zanesljivost.

Drugi kratek, a zgovoren primer Borovega pomanjkanja osnovnega razumevanja, kako delujejo jeziki, ko gre za glasove in črke: »Celo zapornik **k** so pogosto zamenjavali s **h**, kar je navada, na katero še danes naletimo v slovenskem jeziku, saj se v nekaterih primerih piše in izgovarja **h** namesto **k**; npr. *h komu*« (190–91). Seveda se »v nekaterih primerih« piše »h« namesto »k« – pred besedami, ki se začenjajo z velarnim konzonantom –, toda to ni primer »zadrege«; v pisni obliki predstavlja le glasovno spremembo /k/ > /h/, ki jo poznamo tudi v drugih slovanskih jezikih v tem fonološkem položaju. To, da nekdo tako zelo izpostavlja splošno zamenjavanje dveh grafemov, razkriva osupljivo jezikoslovno neznanje.

5.5.7 Analiza Borovega dela – sklepni del

Na kratko povedano, Bor – na vso nesrečo, če upoštevamo njegovo predanost in trdo delo, ki ju je posvetil svoji nalogi – razkriva, da je skrajno naiven in popolnoma neizobražen v jezikoslovju. Seveda bi bil lahko naiven in bi kljub temu v svoje delo vložil sistematičnost vsaj do neke mere; pa tudi tukaj odpove, saj so njegove razlage povsem nedosledne. Začne s trditvijo, da je bila venetščina praslovanščina, in se s tem izogne dolžnosti, da se mora čimbolj ravnati po merilih in zahtevah KM. Če si ogledamo razdelka (2)–(3) v Tabeli 1, nam postane jasno, da razume (2 a), a ne razume (2 b) in popolnoma nič ne ve o (2 c); da razume (3 a) in (3 b), da pa, medtem ko se mu ni treba ukvarjati s (3 e), docela prezre (3 c), (3 d) in (3 f).

Če si sedaj ogledamo Lenčkovo oceno iz leta 1990, vidimo, da moji sklepi ponavljajo, potrjujejo in razširjajo del tistega, kar je ta zapisal. Lenček se zlasti ukvarja z

Borovimi razlagami napisov; presoja njegova mnenja o venetski fonologiji, njegovo obravnavanje slovničnih dokazov in potrebo po strogi metodologiji. Moja ocena velja zadnjima dvema točkama. Bolj sem kritičen do Borove slovnične interpretacije atestske tablice, kot je to Lenček. Ko gre za metodologijo, Lenček zelo spretno Borov način dela označi kot »sopostavljalno metodo« – kajti Bor čisto preprosto v obeh jezikih, ki sta videti sorodna, postavlja oblike drugo poleg druge – in pravi, da tako »pušča vnemar odločilno rešetanje navideznih podobnosti, ki je potrebno, da bi dognal besedno istovetnost in resnično glasovno ujemanje« (1990: 81). S tem se popolnoma strinjam: resnično glasovno ujemanje ni preprosto tisto, ki se zdi, da bi to lahko bilo, ampak tisto, ki ga izkazujejo načela v točkah (3 c), (3 d) in (3 e) v Tabeli 1.

6 Vindišarska teorija

Naj se zdaj še čisto na kratko lotim naslednjega primera posledic ljubiteljskega jezikoslovja, ene od glavnih sestavin avstrijskega koroškega konstrukta, ki je bil popularen večino 20. stoletja in znan kot »vindišarska teorija oziroma Windischen-theorie«. (Dejstvo, da je vpleten koren /vind ~ vend/, nemški morfem za »Slovan«, je naključje.)[42] Ta mnenja historično sicer niso bila nobena stalnica, toda splošno in načelno lingvistično prepričanje je bilo, da se slovenski koroški govori zelo razlikujejo od standardne slovenščine – v resnici tako zelo, da so pravzaprav »jezikovna mešanica« slovenščine in nemščine, kakor so to imenovali. Pripadniki te teorije so svoje trditve utemeljevali z več predpostavkami: (1) med koroško slovenščino in standardno slovenščino so razlike; (2) koroški Slovenci težko razumejo standardno slovenščino; (3) koroški Slovenci se laže učijo nemščine kakor standardne slovenščine; (4) 'naravno' je, če se koroška slovenščina asimilira v nemščino; (5) rezultat te asimilacije bo »mešan jezik«. Od teh trditev je bila (1) nedvomno pravilna; (2) in (3) delno resnični, če sta bili interpretirani na poseben način in omejeni na določene okoliščine; trditev (4), kakor je bila predstavljena, je bila lahko le plod domišljije; (5) se je glede na akustično podobnost koroške slovenščine in koroške nemščine samo *zdela* resnična, tudi zaradi močnega izposojanja nemških besed v koroško slovenščino. Nemško govoreči jezikoslovci so tej trditvi res pripisovali nekaj verjetnosti, a vso »teorijo« je do največje popolnosti izoblikoval neki zgodovinar. Zasnovana je bila na nekaterih delnih resnicah, na domišljiji in na nekakšni navidezni resničnosti, tako da je bil končni konstrukt zelo blizu popolnemu nesmislu. Ta »teorija« ni imela prav nič skupnega s KM, je pa vendarle dopuščala posebno vrsto lingvistične sorodnosti. Kot vrsto lingvistične teorije jo lahko označimo – saj vsaj deloma temelji na resničnih, opaženih dejstvih – kot manj fantastično, kakor so teorije o jezikovnih sorodnostnih povezavah Topolovška, Jeze in Bora. Glede podrobnosti prim. Priestly 1996, 1997.

[42] Obstoj tega srednjeveškega nemškega morfema z omenjenim pomenom niti ne opravičuje niti ne spodbija »venetske teorije«; preprosto povedano, kronološko je vse preveč oddaljen, da bi nam na ta ali oni način lahko še kaj pojasnil.

7 Sklep

V tej razpravi oziroma članku sem raziskal delo, ki sta ga opravila Topolovšek in Jeza, pa tudi jezikoslovne prvine »venetske teorije«. V vseh treh primerih gre za to, ali so oziroma niso uporabljene metode historične rekonstrukcije, ki jih povzemam z izrazom »komparativna metoda (KM)«. To metodo je težko uporabiti, razen tega se morajo celo izkušeni lingvisti vedno strogo omejevati le na pravilno metodologijo. Ugledni lingvist Morris Swadesh je na primer dokazano šel predaleč v svoji leta 1960 objavljeni rekonstrukciji ameriškega indijanskega jezika Mištekov (Macro-Mixtecan). Callaghan in Miller sta namreč razložila, da bi bila angleščina lahko, če bi uporabili Swadesheve metode, »resnično« del mišteške jezikovne družine.

> Dejstvo, da ameriško-angleške oblike ustrezajo Swadeshevim mišteškim rekonstrukcijam vsaj tako dobro kot številne oblike, navedene za sorodne jezike, zbuja precejšen dvom o nespornosti Swadesheve metode ... Prav zares, naj bo v svarilo vsem nam, ki se ukvarjamo s historično lingvistiko: brezpogojno moramo upoštevati uveljavljene postopke, če hočemo, da bodo naši izsledki imeli pravi pomen. Sicer lahko »dokažemo«, da je vsak jezik soroden s katerimkoli drugim jezikom ... (Callaghan, Miller 1962: 285).

Če že poklicni jezikoslovci ne morejo vedno zanesljivo uveljaviti KM, potem mislim, da je skrajno nepremišljeno in predrzno, če to metodo uporabljajo ljubiteljski jezikoslovci, ne da bi poprej dobro preučili in osvojili njeno metodologijo. Topolovšek in Jeza vsekakor zaslužita vzdevek »ljubiteljski jezikoslovec«, drugi je še celo manj kompetenten kakor prvi.

Kar zadeva Borov poskus, da bi dokazal jezikovno sorodnost med venetščino in slovenščino, povejmo preprosto, da je to skrajno nezanesljivo tako glede teorije kakor tudi metode. Občuduje »domišljijo«, ki jo imajo strokovnjaki (173), in s tem njegovim občutjem se strinjam; toda opreti se le na domišljijo, to lahko brez izpolnjenih temeljnih teoretičnih in metodoloških predpogojev pelje k napačnim sklepom: Borovi izsledki so izraženi tako naivno in razloženi tako neresno, da se jim je vse preveč lahko posmehovati.[43]

Tu si moramo ponovno priklicati v spomin, da je moje raziskovanje Borove rekonstrukcije temeljilo na predpostavki, da ni zagrešil nobene napake v svojih razlagah grafemov, besednih meja ali pomenov napisov. Ker pa je njegovo razumevanje

[43] Ivan Tomažič ne trdi, da je jezikoslovec, pa vendar tudi on postavlja nekaj jezikoslovnih trditev. Pravi na primer: »Podobnost slovenskega in sanskrtskega jezika lahko izvira samo iz časa pred naselitvijo Indoevropejcev v Indiji; to je, iz najzgodnejšega obdobja indoevropske ere, kar izpričuje, da je bil indoevropski jezik v tistem času zelo tesno povezan s slovanskim, ali celo, da je bila praslovanščina glavni element v oblikovanju indoevropskih jezikov« (ŠBT: 511–512). Ta izjava sledi seznamu natanko 63 podobnih besed v sanskrtu in slovenščini in dvema podobno glasečima se stavkoma, navedenima drug poleg drugega. Toda preden lahko preidemo h **kakršnimkoli** sklepom iz takega seznama, moramo začrtati razliko med tistim, kar je podobno, ker je večinoma ali popolnoma nespremenjeno iz časa praindoevropščine, in tistim, kar je podobno, ker sta oba jezika uvedla podobne inovacije v praindoevropske oblike. Drugo kaže neke vrste tesno sorodstvo; prvo pa le to, da sta oba jezika indoevropska in da sta v tesnem ali daljnem sorodstvu. Na to razlikovanje je opozoril Brugmann v osemdesetih letih 19. stoletja.

historične rekonstrukcije tako zelo zgrešeno in pomanjkljivo, se zdi neverjetno, da ne bi naredil nobenih napak tudi v teh treh pogledih. Ne presojam arheoloških ali kakršnihkoli drugih nelingvističnih dokazov o »venetski« teoriji;[44] če pa so nelingvistični dokazi tako nezanesljivi, kot so to lingvistični dokazi, potem teorija kot celota nikakor ne more biti sprejeta drugače kot le navadna fantazija.

To pa ne pomeni, da so lingvistični vidiki teorije nujno nepravilni (čeprav osebno sodim, da so zelo malo verjetni) – le da Bor ni bil uspešen, ko jih je skušal dokazati, pač pa je s svojo nadvse nestrokovno razlago, na žalost, dosegel le to, da se zdijo smešni.

Iz angleščine prevedel *Dušan Čop.*

Literatura

Angyal, Endre, 1972: A vend kérdés. *Dunántúli Tudományos Gjüjtemény* 120. *Series Historica* 69. 269–291.

Bilyk, Ivan Ivanovyč, 1972: Aksiomy nedovedenyh tradycij. I. I. Bilyk Meč Areja. *Roman*. Kijev: Radjans'kyj pis'mennyk. 403–437.

Bolinger, Dwight, 1980: *Language. The Loaded Weappon*. London: Longmans.

Bor, Matej, Jožko Šavli, Ivan Tomažič, 1989: *Veneti, naši davni predniki*. Ljubljana: Editiones Veneti/Maribor: Večer.

Borst, Arno, 1960: *Der Turmbau von Babel, Vol. III*. Stuttgart: Hiersemann.

Brtán, Rudo, 1939: *Barakovy slavizmus. Poravnávačia štúdia z dejín slovanskej slovesnosti.* Liptovsky sväty, ur. Mikuláš, Tranoscius.

Bugarski, Ranko, 1980: The interdisciplinary relevance of folk linguistics. Konrad Koerner, ur.: *Progress in Linguistic Historiography*. Amsterdam: Benjamins. 383–393.

Callaghan, Catherine A. in Wick R. Miller, 1962: Swadesh's Macro-Mixtecan hypothesis and English. *South Western Journal of Anthropology* 15/1. 278–285.

Calvet, Louis-Jean, 1974: *Linguistique et colonialisme*. Pariz: Payot.

Carcas, G., 1994: *A Concise Grammar of Slovene*. Pontypridd: Languages Information Center.

Durie, Mark, in Ross, Malcolm, 1996: *The Comparative Method Reviewed. Regularity and Irregularity in Language Change*, New York: Oxford University Press.

Hall, Robert A., 1950: The reconstruction of Proto-Romance. *Language* 26. 6–27.

Hock, Hans, 1991: *Principles of Historical Linguistics*. Berlin: Mouton de Gruyter.

Hymes, Dell, 1963: Notes toward a history of linguistic anthropology. *Anthropological Linguistics* 5. 59–103.

Jagić, Vatroslav [I. V. Jagić], 1910: Istorija *slavjanskoj filologii*. Sankt Peterburg: Imperatorskaja Akademija Nauk.

Jeza, Franc, 1967: *Skandinavski izvor Slovencev. Etnografska, jezikoslovna in zgodovinska študija.* Trst: samozaložba.

[44] Onomastičnih dokazov, ki jih je izčrpno predstavil Jožko Šavli (BŠT: 13–47 in še na nekaterih mestih), ne omenjam. Soglašam z veliko večino jezikoslovcev, ki onomastične dokaze ocenjujejo kot veliko manj zanesljive kakor druge lingvistične dokaze, a vedno tudi kot manj pomembne. »Večinoma so etimologije lastnih imen dvomljive, ker od dveh vrst podatkov, katerih veljava trdno sloni na skladnosti z dejstvi iz drugih jezikov, to je: pomena in fonološke oblike, lahko uporabimo le eno: fonološko obliko« (Meillet 1967: 57–58).

KAZANDŽIEV, Ljuben, 1943: *Bŭlgarskijatŭ jezikovŭ genij. Kniga za prevŭsxodstvata na bŭlgarskija, ezikŭnadu drugije ezici vŭsveta.* Sofija: Knigoizdatelstvo St. Atanasov.

LENČEK, Rado, 1990: The linguistic premises of Matej Bor's Slovene-Venetic theory. *Slovene Studies* 12/1. 75–86.

LUSCHIN VON EBENGREUTH, Arnold, 1887: Windische Wallfahrer am Niederrhein. *Archiv für Heimatkunde* 27. 72–99.

MEILLET, Antoine, 1958: *Linguistique historique et linguistique générale.* Pariz: Champion.

– – 1967: *The Comparative Method in Historical Linguistics. Prev.* Gordon B. Ford. Pariz: Champion.

NICHOLS, Johanna, 1996: The comparative method as heuristic. Durie in Ross. 39–71.

OLESCH, Reinhold, 1973: *Ionannis Maczynski*, Lexicon Latino-Polonicum. Köln: Böhlau.

– – 1981: *Georgius Matthaei. Wendische Grammatica. Budissin, 1721.* Köln: Böhlau.

PANTELIĆ, Stjepan, 1997: *Die Urheimat der Kroaten in Pannonien und Dalmatien.* Frankfurt/Main: Peter Lang.

PRIESTLY, T. M. S., 1972: *A Test of the Comparative Method: The Reconstruction of Proto-South-East Slavic.* Ph. D. diss. Simon Fraser University.

– – 1986: Explorations in the history of the theory of genetic relationship among Slavic scholars before 1800. H. Orzechowska in M. Basaj, ur *: Prekursorzy słowiańskiego językoznawstwa porównawczego (do końca XVIII wieku).* Wrocław: Ossolineum. 25–38.

– – 1994, Five recent books on the Slovene language. *Slovene Studies* 16/2. 101–119.

– – 1996, Denial of ethnic identity: The political manipulation of beliefs about language in Slovene minority areas of Austria and Hungary. *Slavic Review* 55/2. 364–398.

– – 1997, On the development of the 'Windischentheorie'. *International Journal of the Sociology of Language* 124 (Special Issue: Sociolinguistics of Slovene). 75–98.

PULGRAM, Ernst, 1995: Proto-Languages in prehistory: Reality and reconstruction. *Language Sciences* 17/3. 223–239.

RAMOVŠ, Franc, 1924: *Historična gramatika slovenskega jezika II, Konzonantizem.* Ljubljana: Znanstveno društvo za humanistične vede.

SMIRDIN, Aleksandr, ur., 1849: *V. K. Trediakovskij. Sočinenija Trediakovskogo, Tom tretij,* Tip. Imp. Ak. Nauk: St. Peterburg.

SOUTHWORTH, Franklin G., 1958: *A Test of the Comparative Method (A Historically Controlled Reconstruction Based on* Four Modern Indic Languages). Ph. D. diss., Yale University.

ŠANSKIJ, N. M., 1965: *Ètimologičeskij slovar' russkogo jazyka, Tom I, vypusk 2, B,* Moskva: Izdatel'stvo Moskovskogo universiteta.

– – 1968: *Ètimologičeskij slovar' russkogo jazyka, Tom I, vypusk 3, V,* Moskva: Izdatel'stvo Moskovskogo universiteta.

ŠAVLI, Jožef, Matej, Bor, 1988: *Unsere Vorfahren die Veneter*. Dunaj: Editiones Veneti.

ŠAVLI, Jožef, Matej, Bor, in Ivan Tomažič, 1991: *I veneti progenitori dell'uomo indoeuropeo*. Prev. Marjan Vončina, Leopold Verbovšek in Diomira Fabjan-Bajc. Dunaj: Editiones Veneti.

– – 1996: *Veneti. First Builders of European Community. Tracing the History and Language of Early Ancestors of Slovenes*. Prev. Anton Škerbinc. Dunaj: Editiones Veneti.

ŠTIH, Peter, 1997: Avtohtonistične in podobne toerije pri Slovencih in na Slovenskem. Harald Krahwinkler, ur., *Karantanien-Ostarrichi. 1001 Mythos*. Klagenfurt/Celovec: Hermagoras/Mohorjeva. 25–46.

THIEME, Paul, 1964: The comparative method for reconstruction in linguistics. D. Hymes, ur.: Language *in Culture and Society.* New York: Harper in Row. 585–598.

TOMAŽIČ, Ivan, 1990: *Z Veneti v novi čas. Odgovori – Odmevi – Obravnave (Zbornik 1895–1990).* Dunaj: Editiones – Veneti. – 1995: *Etruščani in Veneti. Drugi venetski zbornik.* Dunaj: Editiones Veneti.

Topolovšek, Johann, 1894: *Die basko-slavische Spracheinheit, I. Band. Einleitung. Vergleichende Lautlehre*. Dunaj: Karl Gerold's Sohn.

Summary

Historical linguistics performed by amateurs may – like any undertaking – be successful, but for any such attempt to be assessed, only a specialist analysis will suffice. In this article, three reconstuctions are analyzed, using the only suitable specialist methodology available – a methodology that all historical linguists (whatever language-group they work with) agree to be applicable at least to time periods appropriate to the language-relationships discussed here: namely, what is called the "Comparative Method [CM]."

First, the principles of the CM are set out. Second, the fundamental procedures are exemplified for reconstructing the phonological structure of a proto-language, and for working out the pfonological changes that occurred between that proto-language and the "daughter" languages which provide the input data. Third, the CM, as described and exemplified, is applied to Topolovšek's (1894) description of the interrelationship of Basque and Slovene; to Jeza's (1967) description of the interrelationship of Scandinavian to Slovene; and to Bor's (1989 and later) description of the interrelationship of the language of the Veneti to Slovene.

Incidentally, the cruicial importance of proving systematic grammatical relatioship is emphasized. The author's own (1972) reconstruction of "Proto-South-East Slavic" is cited for comparison.

It is concluded that, although Topolovšek's is most systematic, none of the three quoted descriptions follows the principle of the CM. Bor's description – the chief subject of the article – is assessed as being extremly unreliable, since he clearly was not trained in applications of the CM, and also had a very weak understanding of basic linguistics. In addition, it is pointed out that, in any case, linguistic relationship has no necessary correlation with ethnic relationship.